

Barangolások a soproni erdőkben címmel *dr. Gimes Endre* szerkesztésében a Panoráma könyvkiadó tetszetős kiállítású, információkban gazdag könyvet jelentetett meg a Sopron környéki erdőkről, nevezetesebb parkokról. A kiadvány hézagpótló jellegű. A korábban megjelent kiadványok a történeti és építészeti nevezetességekkel foglalkoztak elsősorban. Indokolt volt emellett olyan könyv megjelentetése, mely a természetkedvelők növekvő tábora számára a soproni erdők jellegzetességeit részletesebben ismerteti.

A szerzők (*dr. Csapody István, dr. Hiller István, dr. Juhász Miklós, dr. Mollay Jánosné, dr. Nagy László, Sárvári László, dr. Sir Lászlóné és Varga Gábor*) két nagyobb, egymáshoz szorosan kapcsolódó témakörrel foglalkoznak. Az első rész hat fejezetéből az I. fejezet áttekintést ad a soproni parkerdők kialakulásának történetéről. A soproniak már a XVIII. század végén felismerték az erdők pihenést szolgáló hatását és az azóta eltelt években korukat megelőzve sokat tettek az erdei turizmus feltételeinek állandó javításáért. A II. fejezet gazdag adatsorral jellemzi az erdők üdülési igénybevételének helyzetét. Segítségükkel megalapozottabban jelölhetők ki a parkerdő fejlesztésének célszerű irányai. A következő három fejezet a hegyvidéki, a Fertő menti és a síkvidéki parkerdőket ismerteti egységes felépítésben. Az olvasó tájékozódhat az egyes komplexumok környezeti viszonyairól. Ezután a szerzők a fejlett turistautó hálózatot figyelembe véve végig kalauzolnak bennünket a soproni erdőkben. E fejezetek nagy segítséget jelentenek a más tájakról idevetődő turistáknak úti programjuk összeállításában, de sok új ismeretet adnak a soproniak számára is a turistautakkal felkereshető természeti és történeti nevezetességekről. Az utóbbi években nagyszámú látogató keresi fel a nagyecenki Széchenyi Emlékmúzeumot, a kastélyparkot „A Széchenyi-emlékek nyomán” alfejezet e látogatók igényeit elégíti ki, elsősorban a Széchenyi-család tájformáló, parképítő tevékenységét ismertetve. Az első rész utolsó fejezete kiváló példája annak, hogyan oldható meg az olvasók számára élvezetesen a növény- és állatvilág jellegzetességeinek, évközi változásainak leírása.

A második rész I. fejezete a parkerdők oktatásban betöltött szerepét jellemzi. Egyúttal ráirányítja az olvasók figyelmét, hogy milyen régóta törekednek a magyar erdészek legjobbjai arra, hogy az erdők a termelés igényei mellett magasabb szinten elégíthessék ki a kulturális, esztétikai és egészségvédelmi igényeket is. A II. fejezet az Egyetem Botanikus-kertjének értékeit ismerteti reális nézőpontból. Az utolsó három fejezet Sopron gyógyklimájának, az erdők zajcsökkentő hatásának és levegőjének jellegzetességeit tárgyalják. Ezek a fejezetek mérési adatok alapján mutatják ki az erdők pozitív hatását a civilizációs ártalmak megelőzése, illetve gyógyítása vonatkozásában.

Az olvasmányos, szép fotókkal díszített és a turistautakat feltüntető térképeket tartalmazó könyv úgy igazítja el az olvasót a Sopron környéki erdőkben, hogy egyúttal a természetkedvelők táborában gyarapítja az erdők közjóléti szerepének kibontakoztatásán évszázadok óta fáradozó generációk munkájának megbecsülését.

Dr. Illyés Benjámín

A szegedi KISS FERENC Erdészeti Technikum 1971-ben végzett tanulói 1976. június 26-án tartják érettségi találkozójukat Szegeden. Jelentkezéseket kér: SÁNDOR ISTVÁN 6726 Szeged, Szövetség u. 13.

A soproni Nyári Egyetem húszadszor kerül megrendezésre július 12—26. között. Tervezett előadások: a légkör és bioszféra evolúciója; a sorozatos emberi szimbiozis; új irányzatok a felsőfokú erdészsképzésben; az erdő szerepe a vízgazdálkodásban; vízzeink tisztasága, vízünk élővilága; a KGST országokból importált faanyag komplex hasznosítása; új lehetőségek a forgácslapgyártásban; erdészeti tájrendezés és környezetvédelem; Magyarország természetvédelmi területei; a magyar parkerdők; védett kincseink — a vadontermő orchideák; a Fertő-táj; a 700 éves város; a barokk Sopron; a Jeli-arborétum. A hallgatók napi rendszeres foglalkozás mellett elmennek a város környékére, a megye fontos és jelentős helyeire, neves arborétumokba, valamint a Balatonra. Elszállásolás kétágyas szobákban, étkezés naponta háromszor. Egy személy részvételi díja 2800,— Ft. Bővebb felvilágosítást ad a

Nyári Egyetem Titkársága
9400 Sopron, Egyetem

Az Akadémiai Kiadónak Halmágyi Levente és Keresztési Béla szerkesztésében megjelent új nagy jelentőségű, 800 oldalas könyve nagy kollektíva sok kutatómunkájának eredményét tartalmazza.

A bevezetőrész ismerteti a magyarországi méhészkedés helyzetét. Megtudjuk, hogy hazánkban kb. 40 000 méhész 651 800 méhcsaláddal évente 12 000 tonna mézet termel, melyből csaknem 7000 tonna kerül tőkés exportra, 7 millió dolláros évi valuta-bevételt biztosítva a népgazdaságnak. A mézen kívül már 15 vagon viráport is exportálunk évente és a hazai viaszükséglet biztosításán felül megkezdődött a viasz-kivitel. A méhészkedés közvetlen hasznaihoz (méz, virágpör, viasz, propolisz, lépés-méz, pompó, raj és anya termelés) viszonyítva a méhek közvetett, megporzás által okozott haszna annak 10–15-szöröse, ami becslések szerint eléri az évi 4 milliárd forintot.

A természetes és mesterséges méhlegelőkben hazánkban található sok növényfaj ismertetése előtt részletesen foglalkozik a könyv a nektárt, virágpört, edesharmatot adó növényi részekkel (virágtakarótáj, porzótáj, termőtáj), a nektár, virágpör összetételével, a fontosabb virágszerkezetekkel, a növények virágzásával, valamint a nektártermelés helyének, a nektáriumnak külső morfológiájával, anatómiájával, a nektártermelést befolyásoló külső és belső tényezőkkel.

A későbbi utalások megérthetése érdekében helyet kapott a könyvben az ország domborzati, éghajlati, talajviszonyainak és növénytakarójának leírása, valamint erdőgazdasági tájcsoportjainak és tájainak ismertetése is, mert az erdők fafajösszetételét csak az erdőgazdasági tájak szerinti bontásban ismerjük. Mindenütt utalnak az erdők nagyságára, fafajarányára és méhlegelő szempontjából való értékére. A méhlegelő fafajainak ismertetését a szerzők az akáccal kezdik, mely a hazai erdőkben a legelterjedtebb fafaj és amelyből több van nálunk, mint Európában többi országaiban együttvéve. Az akác a hazai méztermelés alapja, mert az értékesített évi 1000 vagon méznek 3/4 része akácméz. Nagyon figyelemreméltó az a megállapítás is, hogy az akác-erdők ez idő szerinti évi ha-onkénti mézhozamának értéke pontosan fele az évi ha-onkénti akác fatermés értékének.

Méhészeti szempontból hátránya az akácnak, hogy a méhcsaládok fejlettségéhez viszonyítva egyrészt túl korán virágzik, másrészt rövid ideig, 10–12 napig tart és a rövid virágzási idő alatt is 4–5 napig rossz az idő. Akác után a méhállomány ügy-szólván méhlegelő nélkül marad, mert a felszabadulás előtti kispaszti földek gyom-növényekben gazdag növénytermelési módját a mezőgazdasági nagyüzemek csaknem gyommentes termelési módja váltotta fel. A nyári méhlegelő hiányában a méhcsaládok fenntartását és jó betelelését cukorettetéssel biztosítják a méhészek, ami a rentabilitást erősen csökkenti. Ezen a helyzeten akart az Országos Méhészeti Szövetkezeti Központ (OMSZK) vezetősége segíteni azzal, hogy 1966-ban az Erdészeti Tudományos Intézetet méhlegelőjavítási kutatással bízta meg. A megbízás szerint olyan akác-fajokat kell kinemesíteni, melyek az akác virágzását legalább egy héttel meghosszabbítják és olyan fa és cserjefajokat kell keresni, melyek hozzájárulhatnak a virágzás megnyújtásához. Szükséges továbbá olyan többhasznú (nektártermelés, vadleségtermelés, fahozam, tájgondozás) fa és cserjefajok felkutatása és elterjesztése,

melyek július—augusztus hónapokban virágznak és jól mézelnek. Az 1966 óta végzett kutatómunka eredményeinek ismertetése „A méhlegelő”.

Megtudjuk, hogy a kutatás igen széles területen indult meg. Részletesen feldolgozták az akác erdők adatait, vizsgálták az akácfa felhasználhatóságát, az akác erdők felújítási módját és kiszélesítették a már korábban beindult akácnemesítési kísérleteket keresztezéses és szelektációs eljárással.

Megindultak a nektár vizsgálatok is. Pl. Gödöllőn 5 év alatt 28 000 virágból vontak ki nektárt különféle eljárásokkal, megállapítva virágonként:

1. a nektársúlyt (1 virág által 24 óra alatt termelt nektár),
2. a cukorszázalékot (a cukor tartalma százalékban),
3. a cukorértéket (1 virág 24 óra alatt termelt cukra mg-ban).

A nektár vizsgálatok már most igazolják, hogy az egyes későbbben virágzó akác-fajták az akác elvirágzása után 4 nappal is a korábbi napoknak megfelelően mézeltek. Ez azért igen nagy jelentőségű, mert számítások szerint az akácerdők virágzásának 1 nappal való meghosszabbítása, mintegy 10 millió Ft hasznot jelentene.

Megkezdtek a szelektált akácfajták utóvizsgálatát és szaporítóanyagok előállítására vonatkozó munkát is. Albertirsán utóvizsgálati és kísérleti magtermesztő ültetvényt létesítettek. A gyors terjesztésnek jó megoldását látják a két lépcsős szaporításban (1. zöldugványozás főliaházban, ködpárafüggöny alatt; 2. gyökérdugványozás csemetekertben szabad földön).

1960-ban és 1970-ben megoldották és elvégezték az ország akácosai virág- és nektárhozamának megközelítő becslését 16 különböző korú és termőhelyű állományban végzett virágfűrt- és virágzámlálással. A becslés és más vándorlási vizsgálatok alapján többek között megállapítható volt, hogy az ország összes akácosaiban a jelenlegi méhcsaládszám mellett a valóságos mézhozamnak csak 11,3⁰/₀-át gyűjtik be a méhészetek, a ha-onként begyűjthető 2,69 q mézből csak 0,30 q kerül kaptárba, továbbá, hogy 2,8 méhcsalád jut 1 ha-ra a kedvező 8,4 méhcsalád helyett. Ezekből az adatokból nyilvánvaló, hogy hazánkban az akácerdők távol vannak a túlterheltségtől, de az egyes helyeken mutatkozó torlódások feltétlenül szükségessé teszik a vándorlás szervezésének és szabályozásának hazai kidolgozását.

Az akác mellett 830 egyéb erdei és díszfán, valamint cserjén végeztek virágzási megfigyeléseket, virágtömeg, nektár és méhlátogatottsági vizsgálatokat. A vizsgálati eredményeket azokra a fajokra közlik, melyek a méhlegelő javítása szempontjából figyelembe jöhetnek. Az ismertetést növény rendszertani sorrendben fajonként végzik, leírva a botanikai jellemzőket, a hasznosítási lehetőségeket, méhészeti jelentőséget, magérést, maggyűjtés idejét és csaknem minden faj virágának közlik művészi értékű fényképét is. Külön is felhívják a figyelmet, ha valamelyik faj elszaporítása elsőrendű vagy fontos méhészeti érdek és jól áttekinthető fenológiai táblákban is közlik a fontosabb jellemzőket (virágzási idő, virágor, nektár mennyisége, méhészeti érték) 19 fajnak elvégezték részletes nektár vizsgálatát, a kapott értékeket a fajok leírásánál táblázatosan közlik.

Külön-külön fejezetekben tárgyalják a gyümölcstermő fákkal és bokrokkal, a szántóföldi növényekkel, az egyéb lágyszárú természetű növényekkel, a lágyszárú vadon termő növényekkel és a gyonnövényekkel kapcsolatos kutatások eredményeit, ugyan-csak növényrendszertani sorrendben fajonként. Itt is helyet kapnak a hazai szerzők kutatási eredményei mellett a külföldi irodalom megállapításai és a művészi virágfelvételek. Megállapítják, hogy a gyümölcsösök nem adnak lehetőséget méztermelésre, de jó időjárás esetén nektárunk és virágorok segítségével a méhcsaládok jól kifejldhetnek az akác hordásra. A szántóföldi növényeknél bevezetett vegyszeres rovar- és gyomirtásos termelési mód mellett a megporzásban résztvevő vadméhek fajai és egyedszáma évről évre csökken, ezért a méhek szerepe egyre fontosabb lesz. Kiemelik a méhekre veszélytelen növényvédőszeres kikísérletezésének fontosságát is.

A méhlegelő szempontjából számbajehető fajok részletes és egyedi ismertetése után a méhlegelőjavítás országos beindítása érdekében végzett kutatómunkát ismertetik a szerzők.

Elsősorban közzéteszik azt a táblázatot, mely a korábbi fejezetekben részletesen tárgyalt fa és cserje fajtákból a méhlegelő javítására alkalmasnak tartott 188 fajnak fontosabb adatait tartalmazza. Ebben a virágzatérték (virágtömeg × méhlátogatottság) jelzőszámain kívül a virágzási időszakoknak számai (I. igen korán virágzó, II. korán virágzó, III. akáccal egyidőben virágzó, IV. közvetlenül akác után virágzó, V. nyáron virágzó, VI. ősszel virágzó) a fa és cserje növekedési jellege és a mielőbbi elszaporításra való javaslat jele egyszerűen leolvasható. A táblázatból kitűnik, hogy számos olyan természetes vagy nemesítéssel előállított fajtánk van, amely virágzási időpontja és nektár vagy virágor termelése révén a kellően kialakított termelési és művelési

rendszerben alapját képezheti a méhlegelők eddigi szinten való megtartásának és minőségi továbbfejlesztésének is. A fajok kiválasztásánál rendkívül fontos a méhcsaládok időbeni fejlődésének és ténykedésének ismerete. (Pl. az akácra csak akkor erősödnek fel jól a családok, ha a gyümölcsvirágzás után is van bőségesen méhlegelő és a késő nyári méhlegelőtől függ a családok őszi népesedésének előmozdítása, illetve a következő tavaszi akácnak értékesítése.)

A méhészetek zömét képező kisebb szórvány méhészetek igényeinek kielégítése a belterületi utca fásítások, parkosítások, zöldövezeti és major fásítások, valamint a 3 km-en belül található kisebb-nagyobb, egyébként hasznosíthatatlan területek befásításával lehetséges. A sok családos, nagyobb méhészetek igényeit már csak céltudatos tervszerűséggel kialakított méhlegelőrendszerek elégíthetik ki, melyek a méhek életműködési szakaszaihoz igazodva a megfelelő időszakban virágzó és megfelelő táplálékot adó fák és cserjék, illetve lágyszárú növények együttes alkalmazásával lettek kialakítva. Ezeket vándorlással keresik fel a méhészetek. A tervezendő méhlegelők területének biztosításával kapcsolatban rámutatnak a szerzők, hogy az erdőknek előtérbe kerül a fatermeléssel egyenrangú különféle más közjóléti szerepe is. A magyar erdők területének 1/3-része (kb. 500 000 ha) a gazdaságossági küszöbérték alatt van, ezeken a fajajviszonyokat, faállomány szerkezetet, kezelési módot, vágásérettségi kort egyéb érdekeknek megfelelően lehet alakítani, így fenntarthatók vagy átalakíthatók méhlegelőnek is.

A mezőgazdaságban kb. 800 000 ha nagyüzemi mezőgazdálkodásra okszerűen nem alkalmas földterület kerül majd várhatóan beerdősítésre, melynek fele küszöb alatti. A meglévő és a közeljövőben betelepítésre kerülő erdőterületekből tehát elsődlegesen nem fatermelési célokat szolgáló erdő lesz kb. 900 000 ha. Nem tartják a szerzők túlzásnak, ha ennek 1/3-án a méhlegelők kialakítása is előtérbe kerülhet, annál is inkább, mert a méhlegelő érdekek teljes mértékben egyeztethetők a területek másik igénylőjének, a vadgazdálkodásnak az érdekeivel. Olyan sorsdöntő lehetősége ez a hazai méhészetnek, melynek megragadásához késlekedés nélkül meg kell tennie a szükséges lépéseket.

A méhlegelők létesítéséhez alkalmas fa és cserje fajok szaporító anyagainak termeszto törzstelepek létesítését Cिकotán (Vas megye), Gödöllőn, Püspökladányban és Derecskén megkezdték már.

Mind a meglévő küszöb alatti erdők különböző típusainak méhlegelőkké való átalakítására, mind a mezőgazdaságban beerdősítésre kerülő, küszöb alatt maradó földeken a fás-cserjés méhlegelő telepítéséhez modelleket dolgoznak ki. Csak a nagyüzemi méhlegelőrendszerekben elsődleges cél a méhlegelő kialakítása, de ott is járulékos a vadgazdálkodási érdek. A többi méhlegelő alakzat mindig valamilyen egyéb elsődleges vagy egyenrangú érdek kielégítéséeként, velejárójaként jön létre. A méhlegelők javításához és újabb létesítéséhez a lehetőségek tehát adottak, a végrehajtáshoz alkalmas fákat, cserjéket, lágyszárúakat ismerjük, a szaporítóanyag nagyüzemi előállításához az alapok le vannak rakva, most a méhészeti, vadászati szakembereknek, a mezőgazdaság és az erdészet irányítóinak kell megtalálnia azokat a lehetőségeket, amelyek a méhészetek számára állandó hordású méhlegelő létesítését, a mezőgazdaság számára biztos megporzást és a vadgazdálkodásnak is megfelelő vadász-erdők létesítését teszik lehetővé.

Teljesen külön, a könyv végén teszik közzé a szerzők az édesharmattal kapcsolatos kutatások eredményeit. Fafajonként ismertetik a károsító szipókásrovarokat, a határukra keletkező édesharmat mennyiségét, begyűjthetőségét és egyéb méhészetileg fontos tulajdonságait. Ebben a fejezetben is a nagyszerű fényképek teszik az anyagot szemléletesebbé.

Véleményem szerint a könyv szerzői az OMSZK megbízását teljesítették, ha maradtak is még nyitott kérdések, melyekre a végleges választ további hosszabb kutató munka tudja csak megadni. A közölt kutatási eredmények alkalmasak a méhlegelő javítás és új méhlegelő telepítés munkájának szakszerű megtervezéséhez, beindításához, az erdőrendezősegek pedig azonnal felhasználhatják azokat a méhészet érdekeit is figyelembe vevő üzemtervezési munkánál és az erdők mézhozamát megtervező és nyilvántartó kísérleti üzemtervek készítésére is.

Hasznát vehetik a könyvnek a méhészek, mert Örsi Pál Zoltán „Méhek között” című munkáját jól kiegészíti, segíti őket a mézelő növények jobb megismerésében, felkutatásában, a vándorlások tervezésében és irányt mutat a szelektálás területén rájuk váró feladatok végzéséhez is. Nagy segítséget nyújt a könyv a méhlegelőket megtervező minden más szakembernek is a rendelkezésükre álló termőhelyekre legalkalmasabb többhasznú fajták kiválogatásához, a méheltartó képesség vagy a beporzáshoz szükséges méhállomány kiszámításához, valamint az akácra való vándorlások szabályozásának kidolgozásához.

Nádas József